

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ
ТА НАВЧАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС
Випуск 49

Збірник наукових статей з актуальних проблем
філософії, культурології, історії, психології та педагогіки

2023

УДК 159.9+1+37+93(063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
Г94

Бобринька В.І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Герчанійська П.Е. – доктор культурології, професор, професор кафедри культурології та міжкультурних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Гуцунко Т.П. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Дичковський С.І. – доктор культурології, доцент, директор Інституту практичної культурології та арт-менеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
Мозес Е.Д. – голова Наукового товариства студентів та аспірантів Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, магістрант I року навчання
Мелешенко Т.В. – кандидат історичних наук, професор в.о. декана Історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Містківська Г.С. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Потіличак О.В. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін Історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Пронька С.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Терещиний С.О. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, голова Ради молодих вчених університету
Черній І.В. – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та публічних комунікацій Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Stepaniuk Joanna – Doktor nauk społecznych, Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego w Skierniewicach, Uniwersytet Warszawski

У збірнику подано наукові статті за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні наукові проблеми та інноваційні рішення в контексті XXI століття» (17 лютого 2023 р.), яка відбулась з використанням сервіса відеоконференцій ZOOM.

У працях вчених з України та Польщі висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми психології, філософії, культурології, історії, педагогіки, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

Рецензенти:

Алмуч: М.П. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка
Овчарук О.В. – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та міжкультурних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Упорядники:

Русаків С.С. – в.о. директора Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Мижгін Віктор – мифакультетські кандидатські культурологічні студії, Факультет міжнародних і політичних досліджень, Ягеллонський університет в Кракові

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор

Гуманітарний доріус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 49 – Київ: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2023. – 122 с.

УДК 159.9+1+37+93(063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
ISBN 978-966-999-326-7

© Автори статей, 2023
© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2023
© Видавництво ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2023

ЗМІСТ

PHILOSOPHY

ФІЛОСОФІЯ САМОТНОСТІ ЯК МЕТАНАРАТИВ СЬОГОДЕННЯ МАЛІМОН Віталій, ...	5
---	---

ФЕНОМЕН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГЛАМУРНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ КРИЛОВА Світлана Анатоліївна, ...	7
---	---

ПРОЯВИ ДІЙСНОЇ ТА ІМІТАЦІЙНОЇ ХАРИЗМИ В БУТТІ ЛЮДИНИ КРИЛОВА Вселена Олександрівна, ...	9
---	---

CULTURAL STUDIES

ВПЛИВ ВЕКТОРІВ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВІМІР ПЛЕЦАН Христина Васиївна, ...	13
--	----

МІФОЛОГІЧНІ ПЕРСОНАЖІ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ ЧОРТА. ЖЕЛЕЗНЯК Дарина Сергіївна, ...	17
--	----

HISTORY

КОНЦЕПТ «ДИПЛОМАТИЧНА ГУРМАНІСТИКА» ЯК НОВИЙ НАПРЯМ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ГАСТРОНОМІКИ (ІСТОРІЇ ЇЖІ): МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРСИ ЦІВАТИЙ Вячеслав Григорович, ...	21
--	----

ЩОДЕННИКИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ТА ГІДРОАРХЕОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕДИЦІЙ 1970-1980-Х РОКІВ В КОНТЕКСТІ ОПОЗИЦІЙНИХ НАСТОРОЇВ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ЧЕРГІК Наталія, ...	27
---	----

ПЕРЕДУМОВИ Й ПРИЧИНИ ЗАБОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЛАСТУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ ПОПЧЕНКО Іван Сергійович, ...	30
---	----

ІВАН ФРАНКО В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ НАУКОВОГО КРАЄЗНАВСТВА (ДОСЛІДНИЦЬКИЙ НАЧЕРК) ПАРАЦІЙ Володимир, ...	33
---	----

РЕФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПЕРШОГО УРЯДУ М. ДЗУРНІДИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (1998–2002 рр.) ПАРФЕШОК Анастасія, ...	37
---	----

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ КРАВЕЦЬ Анастасія Павлівна, ...	40
--	----

23. Подрез Ю.В. Ринкова трансформація малого промислового підприємництва в українських етнічних анклавах Росії у кінці ХІХ-на початку ХХ ст. Науковий вісник дипломатичної академії України. 2017. Вип. 24 (1). Серія «Історичні науки». С. 114–119.

24. Ціватий В.Г. Культурна дипломатія та інституціональні традиції європейського гуманізму доби Середньовіччя і раннього Модерного часу: креативний, політико-дипломатичний і трансформаційний дискурс. *Креативний простір: електрон. наук. журн.* Випуск ХІ (11). С. 37–40.

25. Ціватий В.Г., Аношина Н.-Т. Модель дипломатії та дипломатична система Королівства Бельгія в умовах глобалізації: інституціональний і політико-міжнародний дискурс (досвід для України). В. Ціватий, Н.-Т. Аношина. *Україна дипломатична: науковий щорічник*. Київ, 2022. Вип. ХХІІІ (23). С. 429–441.

26. Ціватий В.Г. Інституціональна історія та особливості української ідентичності як фактор формування сучасної парадигми розвитку суспільства: теоретико-методологічний, міжкультурно-регіональний і практичний дискурс сучасної дипломатичної системи та моделі дипломатії України. Формування сучасної парадигми розвитку суспільства: Колективна монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 51–79.

ЩОДЕННИКИ АРХЕОЛОГІЧНИХ ТА ГІДРОАРХЕОЛОГІЧНИХ ЕКСПЕДИЦІЙ 1970-1980-Х РОКІВ В КОНТЕКСТІ ОПОЗИЦІЙНИХ НАСТОРОЇВ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

ЧЕРГІК Наталія

старший науковий співробітник

Національного заповідника «Хортиця»

аспірантка Запорізького національного університету

cherhik.n@gmail.com

Науковий керівник –

доктор історичних наук, професор,

декан історичного факультету ЗНУ, В. І. Мільчев

12 вересня 1965 року Радою Міністрів України була прийнята епохального значення постанова «Про увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією запорізького козацтва». Першим пунктом цього документу острів Велика Хортиця в м. Запоріжжя оголошувався Державним історико-культурним заповідником (далі – ДІКЗ). Подальший перебіг подій, дотичний розбудови заповідника, показав, що частина української інтелігенції, окрилена так званою «хрущовською відлигою», захопилась озвученою у Постанові ідеєю і у офіційному листуванні почали називати Хортицю «заповідником історії запорозького козацтва», розширивши, при цьому, його межі на прилеглі острови, скелі та береги міста Запоріжжя [2, с. 328-332].

Між тим, уже у 1972 році набрав оберти процес пресингу з боку

компартійних структур на процес розбудови заповідника. Так, прямі репресії були направлені на керманіча устрою заповідника козацтва на Хортиці – Миколу Киценка [3, с. 321-324, 335-340]; розроблені архітектурні проекти, тематико-експозиційні плани отримали негативні оцінки столичних науковців СРСР [3, с. 324-326] та місцевих чиновників [3, с. 336-350]. Наріжним «каменем спотикання» виявилась презентація власне української історії доби козацтва «як чогось ізольованого від історії Росії та Білорусі, самостійного та унікального» [1; 2, с. 332-336; 3, с. 325]. Наступні 1973-1974 роки відзначились низкою заходів щодо «виправлення» ідейно-тематичного спрямування заповідника [3, с.336, 351-367]. Так зване «перепрофілювання» обмежило історико-культурний горизонт заповідника Музеєм історії міста Запоріжжя (перейменований «Музей історії запорозького козацтва») та установкою пам'ятних знаків по території острова. Тема козацтва перестала бути основною, перетворившись в «одну із» тем краєзнавчого профілю. Відтак, заповідник та музей втрачали культурну та презентаційну унікальність.

І тим не менш, зважаючи на означені настрої нівелювання національної історії, співробітники ДІКЗ протягом 1970-1980-х років продовжували досліджувати саме козацьку добу. «Щоденники» археологічних та гідроархеологічних експедицій цих років демонструють як «закамуфльований», так і легальний формат дослідження козацьких пам'яток. Так, наприклад, дослідження давньоруського поселення «Протолче» на о. Хортиця проводилось не без натяку на так звану «бродницьку» теорію походження козацтва («Щоденники» 1976, 1977, 1978, 1980 років). Запорозькі старожитності 30-х років XVIII ст. подавались в контексті дослідження Хортицької верфі часів російсько-турецької війни 1735-1739 років («Щоденники» 1971, 1973 років). Відкрито козацька тематика досліджувалась на місці Кам'янської січі в с. Республіканець Бериславського району Херсонської області («Щоденник» 1974 року).

На сьогоднішній день «Щоденники» археологічних та гідроархеологічних експедицій, що були ініційовані та проведені зусиллями колективу Державного історико-культурного заповідника на о. Хортиця (нині – Національний заповідник «Хортиця», далі – НЗХ) протягом 1970-1980-х років зберігаються у науковому архіві НЗХ у кількості 11 (одинадцять) зошитів рукописів, а саме:

Важливо відзначити, що «Щоденник», як вид польової документації, становить обов'язковий компонент роботи археологічної експедиції. Зазвичай на його базі керівник археологічної експедиції укладає «Звіт» для установи, яка дала «Відкритий лист» на проведення досліджень. При цьому частина інформації залишається поза офіційної звітної документації. Власне присутність в щоденниках інформації неофіційного характеру розкриває перспективи дослідження цього типу писемного джерела з точки зору відображення фактів просування української ідеї попри адміністративний (компартійний) тиск.

У зв'язку із цим, означений комплекс джерел потребує археографічної

обробки рукописів, виявлення їх джерельного потенціалу та опублікування.

Актуальність такого дослідження викликана кількома факторами. По-перше, науково оброблений рукописний фонд щоденників археологічних експедицій ДІКЗ 1970-1980-х років стане органічним доповненням уже уведеного до наукового обігу матеріалу, що стосуються процесу реалізації Постанови 1965 року «Про увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією запорізького козацтва», який був оприлюднений у збірнику документів «Збережемо твою славу: громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50-х – 80-х рр. ХХ ст.» (1997) [3]. Спорідненою є стаття Ярослава Федорука «Археологічні експедиції 1951 і 1953 років з вивчення Запорозьких Січей перед затопленням Каховським водоймищем», в якій автор опублікував три археологічні звіти Федора Копилова за 1939, 1951 і 1953 роки та рецензію Володимира Гончарова на звіт 1951 року [4]. Враховуючи те, що переважна частина щоденників буде уведена до наукового обігу вперше, їх опублікування дозволить досліджувати означену проблематику більш різнобічно та ґрунтовно.

Крім того, огляд наявних у рукописних фондах НЗХ щоденників показав, що представлена в них інформація дає відомості за такими проблемами вітчизняної історії другої половини ХХ ст, як: 1) розвиток археологічної та становлення гідроархеологічної практики; 2) реалії повсякденного життя науковця-археолога та гідроархеолога; 4) персоналії, долучені до увічнення козацької тематики (Олександр Бодяньський, Арнольд Сокульський, Тамара Шевченко, Роман Юра, Георгій Шаповалов та інші); 3) минуле очима пересічного громадянина Півдня України добровільно чи мимоволі «втягнутого» до науково-дослідного процесу.

По-третє, в умовах військового вторгнення Російської Федерації на територію України протягом 2014-2023 років, яка призвела до непоправних змін та нищення пам'яток археології та історії (порушення культурного шару, затоплення) запропоновані для опублікування матеріали набули статусу важливого носія інформації про стан пам'ятки на час її дослідження. Відведення річкової води та оголення берегових ділянок у 2023 році (через скид води Каховської ГЕС з причини збройної агресії РФ), дозволить співставити зафіксовані у щоденниках 1970-1980-х років факти із наявною ситуацією на території пам'яток та відкоригувати висновки.

Отже, *теоретичне значення* дослідження полягає у виявленні специфіки щоденників археологічних експедицій, таких як: поєднання рис офіційної документації, наукового твору та еґоджерела. *Практична важливість* дослідження в тому, що опублікування щоденників археологічних та гідроархеологічних досліджень 1970-1980-х років сприятиме їх активному використанню в якості історичних джерел в різних галузях гуманітаристики.

Перспектива запропонованого дослідження полягає у продовженні археографічної роботи на базі співпраці із Запорізьким обласним краєзнавчим музеєм та Інститутом археології, в архівних фондах яких також зберігається значна кількість щоденників археологічних та

гідроархеологічних експедицій 1950–1980-х років.

Список використаних джерел:

1. Бажан О. Г. Дослідження та популяризація козацької тематики в контексті формування опозиційних настроїв серед української інтелігенції в 60-80-х рр. ХХ ст. *Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній свідомості*: матеріали міжнародної наукової конференції. Київ – Запоріжжя. 1997. С.336-347.
2. Данилюк Ю. З. Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50-х – 80-х рр. *Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній свідомості*: матеріали міжнародної наукової конференції. Київ – Запоріжжя. 1997. С. 328-336.
3. Збережемо твою славу: громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50-х – 80-х рр. ХХ ст. Київ: Рідний край, 1997. 474 с.
4. Федорук Я. О. Археологічні експедиції 1951 і 1953 років з вивчення Запорозьких Січей перед затопленням Каховським водоймищем. *Україна в Центрально-Східній Європі*. Київ. 2017. Вип. 17.С. 254-318.

ПЕРЕДУМОВИ Й ПРИЧИНИ ЗАБОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЛАСТУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ ЗА РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

ПОПЧЕНКО Іван Сергійович,
*аспірант Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова*
popchenko_ivan@meta.ua

Науковий керівник –
доктор історичних наук, професор О. В. Потильчак

Напередодні ключових змін, що розпочалися в українському суспільстві на початку ХХ століття, чи, скоріше, за рахунок упевненості в можливості й необхідності таких трансформацій особливого значення набула проблема формування нової особистості, інтенсифікувався експериментальний пошук відповідних виховних систем [1, с. 3]. У цьому ключі вагомого значення набув скаутський рух як інноваційна система виховання дітей та молоді, котра дозволяла використовувати всі засоби, необхідні для залучення індивіда до процесів розвитку суспільства, включення його до суспільного життя, навчання поведінки у колективах, самоствердження і виконання соціальних ролей. Соціалізуючий потенціал скаутингу, таким чином, виявлявся як сукупна здатність до сприйняття норм та цінностей суспільства, що дозволяє людині функціонувати в якості повноправного члена конкретної спільноти [2, с. 6].

Метою скаутського руху, котрий активно почав розвиватися на українських землях під егідою Пласту, стало сприяння розвитку молодих людей за рахунок виявлення та використання їх повного інтелектуального,